

ਪ੍ਰੰਦਲੀਆਂ ਪੈੜਾਂ

ਸੁਖਦੀਪ ਕਮਰਦੀਪ

ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਪੈੜਾਂ

ਯਤਨਵੀਰ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਚੀਕ ਮਾਰੀ, ਏਸ ਵਕਤ ਲੱਗਭਗ ਰਾਤ ਦੇ ਇੱਕ ਦੋ ਵਜੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਉੱਠ ਖਲੋਇਆ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰ ਗਿਆ, ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਭੱਜ ਕੇ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਬੈਠਕ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਖੋਲਿਆ, ਵੱਡੇ ਚਾਚੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਬੂਹਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਧੱਕਿਆ ਤਾਂ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲਿਆ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ, ਬਾਪੂ ਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, ਉਏ ਯਤਨ ਸਿਆਂ... ਪੁੱਤ ਯਤਨ ਸਿਆਂ... ਉਏ ਯਤਨਵੀਰ... ਹੈਂ ਪੁੱਤ ਬੋਲਦਾ ਨੀਂ...,

ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਐਨੇ ਵਿਚ ਬੇਬੇ ਦੀਵਾ ਬਾਲ ਕੇ ਲੈ ਆਈ.. ਜਦੋਂ ਦੀਵਾ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਿਸਤਰ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਬਿਸਤਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਸੀ, ਯਤਨਵੀਰ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਚਾਚੇ ਹੋਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਘਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਛਾਂਣ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਲੱਭਿਆ.. ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਯਤਨਵੀਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗਿਆ ਕਿੱਥੇ...???, ਦਿਨ ਚੜਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ, ਕਿ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਕਾ ਇਕਲੋਤਾ ਮੁੰਡਾ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੇ ਗੁੰਮ ਹੈ, ਦਿਨ ਚੜਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਲੋਕ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਕੇ ਘਰ ਯਤਨਵੀਰ ਦੀ ਉੱਗ ਸੁੱਘ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਫਰੋਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਰਾਖ ਤੱਕ ਨਾ ਮਿਲਿਆ.. ਇੱਕ ਹਫਤਾ ਬੀਤ

ਗਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ ਐਦਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬੀਤ ਗਿਆ , ਪਰ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਤੱਕ ਨਾ ਮਿਲੀ.....

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੀ ਗੱਲ ਪੱਥਰ ਤੇ ਲਕੀਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ , ਐਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ ਸਰੀਰ ਪੱਖੋਂ , ਭਰਮਾ ਸਰੀਰ , ਕਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ , ਸਿਰ ਟੈਰੇ ਵਾਲੀ ਪੱਗ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੱਢਵਾਂ ਜੋੜਾ, ਤੇ ਗੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ , ਇੱਕ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੇ ਵਾਂਗ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਵੈਸੇ ਪੈਲੀ ਪੱਖੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ।

ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੰਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਹੂਕੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਯਤਨਵੀਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਸਨ

ਕੱਲ ਦੀ ਗੱਲ ਏ, ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵਿਆਹਿਆ ਜੋੜਾ ਆਇਆ ਸੀ ਘਰ, ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਸੀ ,ਕਿ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਜਮਾਂ ਉਸੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ , ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਔਰਤ ਵੀ ਸੀ, ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਉਹ ਚੱਲੇ ਗਏ ,ਪਰ ਕਰਮ ਸਿਉਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕਿ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ , ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਹੀ ਖਿਆਲ ਬਣਨ ਲੱਗੇ... ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਰੌਣਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਝੋਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਂਦਾ ਸੀ,ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ

ਵੈਸੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੀ ਸੀ,

ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਕਿ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਵੇਖੇ ਨੇ ਉਸਨੇ...ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਗਿਆਨਪਰਤਾਪ ਕੌਰ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੱਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੇਕੇ ਘਰ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲਾਡੇ ਆਖ ਕੇ ਹੀ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਏਥੇ ਸਾਰੇ ਪਰਤਾਪ ਕੁੜ ਹੀ ਆਖਦੇ, ਵੈਸੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਹ ਨਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਪੰਜ ਭੈਣਾਂ ਸਨ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਮਤਲਬ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਮਰ ਗਈ ਦੀ ਉੱਗ ਸੁੱਘ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨਪਰਤਾਪ ਕੌਰ ਆਪ ਵੀ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਰੋ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਰੋਂਦੀ ਰੋਂਦੀ ਆਖਦੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਚੱਲੇ ਜੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੰਮਦੀ ਦੇ ਹੀ ਗਲ ਗੂਠਾ...

ਜਿੰਦ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਤੀਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਉੱਖੜੀ ਸੀ

ਮੈਂ ਤੇ ਜਨਮੋਂ ਹੀ ਕਲ ਮੁੱਖੜੀ ਸੀ

ਕਿਸੇ ਦਿਲ ਦੀ ਨਾ ਸੁਣੀ ਦੁੱਖੜੀ ਸੀ

ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਖ਼ਬਰੇ ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ

ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਔਕੜੀ ਸੀ

ਜਦ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਇਸ ਘਰ ਪੈਰ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸੱਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਲਮੂੰਹੀ ਹਾਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨੇ ਕੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇਰੇ ਵਿਚ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਐਨੇ ਮੁਰੱਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਪੁੱਤ ਪਰੀਆਂ ਵਿਆਹ ਕਿ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ... ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਪਸੀਜ ਉੱਠਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਬਰ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭਰਿਆ ਸਬਰ ਦਾ ਘੁੱਟ ਹੁਣ ਤੀਕ ਕਿਸੇ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਦੂਣਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਮੇਰੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਚੱਲ ਵਸੀ, ਤੇ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸੋਹਰਾ ਵੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ... ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਸਾਰੀ ਵਾਗਡੋਰ ਉਸ ਨੇ ਅਗਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਛੋਟੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣਾਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹਲਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਐਨੇ ਸਖ਼ਤੀ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਥੋੜ੍ਹਾਂ ਕਠਿਨ ਤਾਂ ਲੱਗਿਆ, ਪਰ ਫੇਰ ਆਦਤ ਜਿਹੀ ਬਣ ਗਈ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵਜ਼ਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦ ਕਦੇ ਮੈਂ ਉਹ ਪਲ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਆਂ, ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਬਲੂੰਦਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰ ਗੁੱਡੀਆਂ ਹੋਇਆ, ਦੂਸਰੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਦੋ ਗੁੱਡੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਭੀੜੀ ਏਥੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਜੂ ਗੀ, ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਘਰ ਯਤਨਵੀਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੜ ਸਾਰਾ ਘਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ, ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਬਾਬੂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣੇ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਮੋਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਨਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਗੋਲੂ ਮੇਲੂ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗਦੀ,

ਤਦ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਬਾਬੂ
 ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਚਾਚਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ ਵੀ ਹੀ ਲਈ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ... ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਵੀ ਯਾਦ
 ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਗੁੱਡੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀਰ ਕੋਰ ਸੀ ਉਹ
 ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਯਤਨਵੀਰ ਉਸ ਦਾ ਬਲਾਈਂ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ
 ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੋਲਿਆ ਨਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੁੜੀ ਖਾਸੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ
 ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚਾਚਾ ਉਸਦੇ ਬਾਪੂ ਤੋਂ ਚੇਰੀਓਂ ਹਕੀਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈ
 ਆਇਆ, ਯਤਨਵੀਰ ਹਕੀਮ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਡਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਹਕੀਮ
 ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਸੰਦੂਕੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁੱਕ ਪੈ ਗਿਆ, ਤੇ
 ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਦ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ
 ਸਾਰਾ ਘਰ ਫਰੋਲ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਇਹ ਗੱਲ ਅੱਧੇ ਪਿੰਡ
 ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ, ਇਸਦੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਬੱਸ ਇੱਕ
 ਮੇਰੀ ਗੁੱਤ ਨਹੀਂ ਪੱਟੀ ਤੇ ਹਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ.... ਸੱਚ ਜਾਣੀ ਡਰ ਮੈਂ ਵੀ
 ਬਹੁਤ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਦੇਰਾਣੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਬਾਹਿਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗੀ
 ਤਾਂ ਯਤਨਵੀਰ ਉਥੇ ਪਿਆ ਮਿਲਿਆ, ਮੁੜਕੇ ਮੁੜਕੀਂ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ਮੁੰਡਾ...
 ,ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਡਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਜੇ
 ਕਿ ਘਰ ਹਕੀਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਬਾਪੂ ਉਸ ਦੀ ਹਕੀਮ
 ਕੋਲੋਂ ਡਰ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕਿ ਬੜਾ ਹੱਸਿਆ... ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਯਤਨਵੀਰ ਨੂੰ
 ਯਾਦ ਕਰ ਫੇਰ ਭਰ ਆਈਆਂ, ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡੁੱਲਦੇ ਹੰਝੂ ਮਨ ਵਿਚ ਭੈੜੇ ਭੈੜੇ
 ਖਿਆਲ ਲੈ ਆਏ....

ਧੁੰਦਲੇ ਜੋ ਵਿਖਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਨੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ

ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਚਾਅ ਸੀ ਮਿਣਨੇ ਵੱਡੀਆਂ ਜੋ ਭੈਣਾਂ ਦੇ

ਲਿਪਣੇ ਸੀ ਕੰਧਾਂ ਕੋਲੇ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣਾ ਸੀ

ਪਾਣੀ ਮੈਂ ਵਾਰਨ ਵੇਲੇ ਸੂਟ ਗੂੜਾ ਜਾ ਪਾਉਣਾ ਸੀ
 ਪਾਉਣੇ ਸੀ ਗਿੱਧੇ ਤੇ ਨੱਚਣਾ ਸੀ ਜੀਅ ਨੂੰ ਭਰਕੇ
 ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਬਣ ਰਹਿ ਗਿਆ ਵੇਖਿਆ ਜਦ ਸੀ ਮੈਂ ਤੜਕੇ
 ਝੋਲੀ ਜੇ ਯਾਦਾਂ ਪਾ ਗਿਆ ਕਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰੱਖਾਂ ਲਕੇ ਕੇ
 ਖਬਰੇ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਨੇ ਜਾਂਦੇ ਮੇ ਕੇ
 ਫਿੱਕੜੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇਰੀ ਸੁਣਦੀ ਐ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ
 ਕਿਦਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਲਣੇ ਪਾ ਦਾ ਉਨੀਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ
 ਚਾਨਣ ਦੇ ਦੀਵੇ ਵੀ ਕਰਗਿਆਂ ਏਂ ਗੁੱਲ ਵੇ ਸਾਰੇ
 ਆਉਣਾ ਏਂ ਕਦ ਤੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਰੇ
 ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਗਲ ਨੂੰ ਘੁੱਟਣਾ ਲਾ ਕੇ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਸਾਰੀ
 ਸੁਖ ਥੱਕ ਗਏ ਆ ਭੁੱਲਦੇ ਭੁੱਲਦੇ ਹੁਣ ਸੁਣ ਲੈ ਵੇ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੜੀ ਫਿੱਕਰ ਸਤਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਭਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ
 ਯਤਨਵੀਰ ਚੱਲਾ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ, ਏਹੋ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਜੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੀ ਨਾਲ ਵੀ
 ਨਹੀਂ ਸਾਝੀ ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਸਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
 ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਹੁਤ ਚਿੜਚਿੜਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਕੱਲ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯਤਨਵੀਰ
 ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਸਵਾਰ ਰਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ
 ਤਸਵੀਰ ਮਿਲੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਲੱਗਭੱਗ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ
 ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਬਾਪੂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਦੇ
 ਕਦੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਗੁੱਡੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਵਰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ

ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ , ਪਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸਾਂ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਭਣਕ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਵੈ , ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਹੀ ਕੱਢ ਲਵੂ ਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਖੁਦ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀ ਸੀ ਆਉਂਦੀ , ਕਿ ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਰੱਬ ਨੇ ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੀ ਕਿਉਂ... ਫੇਰ ਸੋਚਦੀ ਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਨਾਲੇ...

ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ

ਸੋਚ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਏ

ਉਮਰੋਂ ਚਾਹੇ ਨਿਆਣਿਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ

ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਬਾਪੂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ

ਬੇਬੇ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ

ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਮਰਜਾਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ

ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ

ਮੈਨੂੰ ਯਤਨਵੀਰ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ , ਪਰ ਓਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਲਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਂ ਜਾਣੀਂ ਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਮੇਰਾ ਭੇਰਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਏ ਜਦੋਂ ਯਤਨਵੀਰ ਸੱਤ ਕੂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਦ ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਕੇ ਮਧਾਣੀ ਲਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਠ ਖਲੋਂਦਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੀ ਹੋਇਆ , ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰਰੋਜ਼ ਦੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗੂੰ ਮਧਾਣੀ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਿਆ , ਇੱਕ

ਰੁਪਏ ਦੇ ਠੇਲੂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਿਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਰੁਪਿਆ , ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ, ਮੁੰਡਾ ਤਾਂ ਰੋਵੇ ,ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਸਦੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬਾ ਲਾਹੀ ਕਿ ਇਦਾ ਓਦਾਂ ਕਰ ਠੇਲੂ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਵੈ, ਪਰ ਕਿੱਥੇ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ, ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬੱਤ ਲੈ ਲੈ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਠੇਲੂ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ , ਉਹ ਜਾ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਅੱਧੇ ਕੂ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਆਪੇ ਹੀ ਠੇਲੂ ਬਾਹਿਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਠੇਲੂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ।

ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਐਵੇਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਬੱਸ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ.. ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ , ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਦੇ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਕੱਲ ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਏ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ , ਤੇ ਹੁਣ ਵੇਖ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਆ ਇਹ ਤਾਂ ਬੀਤ ਹੀ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਮੁੜ ਗਿਆਂ ਨੇ , ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੀਂ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ.....

ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਭਲਾਂ ਯਤਨਵੀਰ ਅਚਾਨਕ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਉੱਗ ਸੁੱਘ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿ ਜੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ , ਕੀ ਪਤਾ ਉਹ ਯਤਨਵੀਰ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਉਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਸੀ ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ ..???, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਵੀ ਸਵਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲੈ ਕੇ , ਤੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੇ ਹੋਏ ਜਲਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਰੂਬਰੂ ਹੋਵਾਂਗੇ...

ਭਾਗ : ਦੂਸਰਾ

ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਚਾਚਾ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਭਖਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਅੱਡ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫ਼ਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਤਖ਼ਤਪੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ ਸਭ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਾ ਹੱਟਿਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਬੜਕ ਕੇ ਉੱਠਿਆ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂੰ ਜੱਗਿਆ.. ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ...

ਫ਼ਿਰਦਾ ਏ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚਾਪਲੂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉੱਪਰ ਚੜਿਆ, ਤੇਰੇ ਪੱਲੇ ਤਾਂ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਠੇਕੇ ਤੋਂ ਦੂਈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਜਾਣਾਂ ਏ, ਤੇ ਵੀਹ ਕਿੱਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਵੇਚ ਚੁੱਕਿਆ ਏ, ਕੀ ਰਹਿ ਕੀ ਗਿਆ ਏ ਤੇਰਾ ਹਿੱਸਾ, ਰੋਟੀ ਆ... ਉਹ ਵੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਖਾਣਾਂ ਏ... ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਲ ਭਾਲ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਜੇ ਜਿਆਦਾ ਹੀ ਚਾਅ ਚੜਿਆ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਦਨਾਮੀ ਖੱਟਣ ਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲ, ਉਹ ਆ ਜਾਊ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ, ਵੰਡ ਲਵਾਂਗੇ, ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ... ਉਹ ਐਨਾ ਆਖ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕੰਨੀਂ ਵੇਖ ਰਿਹੇ ਸਨ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਐਨਾ ਆਖਣ ਸਾਰ ਹੀ, ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਉਹ ਅਜੇ ਬੂਹਾ ਲੰਘਿਆ ਹੀ ਹੋਣਾ, ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਚਾਚਾ ਭੱਜ ਕੇ ਕੋਠੇ ਤੇ ਚੜ ਗਿਆ, ਤੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗਿਆਂ, ਉਏ ਵੱਡੇ ਵੀਰ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਦੇ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਹਾੜਾ ਵੀਰੇ ਘਰ ਮੁੜਿਆ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣੇ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਹੈਂਕੜ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋਲਾਏ, ਨੱਕ ਦੀ ਸੇਧ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ

ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰੋਂ ਛਲਾਂਗ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ... ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਖੱਬੀ ਲੱਤ ਟੁੱਟ ਗਈ... ਤੇ ਇੱਕ ਹਸ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਕੋਲੋਂ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਮੰਜੇ ਚ ਪਿਆ ਬਿਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨੋਂ ਅਜਿਹੇ ਪੁੱਠੇ ਦਿਨ ਚਲੇ ਕਿ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਛਿੱਜ ਛੜੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਵਿਚਾਰਾ ਮੁੱਕਿਆ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਚਿਰ ਉਸ ਦਾ ਖੈੜਾ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਿਆ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸਦੇ ਇਲਾਜ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵੀ ਕੁਝ ਵੀ ਪੈਲੀ ਗਹਿਣੇ ਧਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਸੀ, ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਉਹੀ ਸੀ, ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਵੀ ਅਚਾਨਕ ਬਿਮਾਰ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਚੱਲ ਵਸਿਆ, ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕੀ ਨਹੀਂ... ਹੁਣ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਇੱਕਲਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਯਤਨਵੀਰ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੇਰਾਣੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਆਖਣ ਵਾਂਗੂੰ ਘਰ ਤਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੋਹਦੇ ਨੇ, ਬਿਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ....

ਕਿਸੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋਏ ਰੁੱਖ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਟਹਿਣੇ ਸੁੱਕਦੇ ਨੇ
 ਨਾ ਉਹਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਉਣਾ ਨਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮਹਿਨੇ ਸੁੱਕਦੇ ਨੇ
 ਕੈਣ ਵੇਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਦੱਸ ਚੋਰੀ ਡੁੱਲਦੇ ਹੰਝੂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
 ਏਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਸਕੇ ਜਿੱਤਾ ਹੱਥੋਂ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਹਾਰਿਆ ਨੂੰ
 ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਸਭ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਜੇ ਨੇੜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸੀ
 ਖ਼ਬਰੇ ਦੇਣੇ ਸੀ ਦੁੱਖ ਪਿੱਛੋਂ ਤਾਹੀਓਂ ਤੇ ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਸੀ
 ਤੂੰਹੀਂ ਦੱਸ ਟੁੱਟੇ ਪੱਤੇ ਕਦ ਟਾਹਿਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਨੇ
 ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਾਣਨ ਜੇ ਤੁਰ ਫੇਰ ਨਾ ਕਦੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮੁੜਦੇ ਨੇ

ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਲਾਸੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਸ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ' ਸੁਖ ਸਿਆਂ' ਉਂਜ ਕਦ ਦੇ ਲਿਖਦੇ ਆਂ

.....:-----

ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੰਗੋਟੀਆ ਯਾਰ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਪਿੰਡ ਦੇ
ਬਾਹਿਰ ਬਾਹਿਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਦੂਰ ਉਸੇ ਹੀ ਜੰਡ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਹੁਕਾ ਪੀ
ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਕਦੇ ਉਹ ਦੇਵੇਂ ਜਾਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ
ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰੇਂ ਆਉਂਦਾ , ਉਹ ਇਸੇ ਰਾਸਤੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਹਿਲ
ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵੀ ਕਾਫੀ ਕੰਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ
ਸੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ, ਰੇਡੀਓ ਲਾ ਕੇ , ਹੁਣ ਵੀ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜੰਡ ਦੀ ਡਾਈ ਤੋੜ,
ਬਣਾਈ ਖੂਰੀ ਤੇ ਟੰਗੇ ਰੇਡੀਓ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੋਇਲ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੋਰ ਦਾ ਗੀਤ
ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਵਿਚੇ ਹੀ ਸੀਂ ਸੀਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਏ...

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੂਰ ਹੋਵਾਂਗੀ.. ਤੂੰ ਸੁੱਤੀ ਤਕਦੀਰ ਵੇਖੇਂਗਾ.. ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰੂਪ ਦੀ
ਰਾਈ... ਸਲੇਟੀ ਹੀਰ ਵੇਖੇਂਗਾ... ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਵਾਂਗੀ... ਯਾਦ ਆਵਾਂਗੀ ... ਮੈਂ
ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਵਾਂਗੀ...

ਐਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਧਖੜ੍ਹ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਦਾ ਜਵਾਨ ਤੇ ਇੱਕ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ
ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਵਿਖਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਦਿੱਸਦੀ ਆ... ਕੁੜੀ ਦੀ ਕੁੱਛੜ ਇੱਕ
ਜਵਾਕ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਤੇ ਜਵਾਨ ਨੇ ਇੱਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਭਾਰਾ ਜਿਹਾ ਟਰੰਕ
ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਸਾਲਾ ਥੈਲਾ ਚੁੱਕਿਆ
ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਾਲ
ਜਨਾਨੀ ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ , ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੇਡੀਓ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਧੀਮੀ
ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਦੱਸੇ ਪੁੱਛੇ ਹੀ.. ਜਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ...
ਤਕੜਾ ਏਂ ਤਾਇਆ... ਬੈਠਾ ਹੀ ਏ.. ਅਜੇ ਮਰਿਆ ਨਹੀ ਤੂੰ... ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਮੂੰਹ

ਵਿੱਚ ਬੁੜਬੁੜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ...ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਦੱਸੇ ਪੁੱਛੇ , ਸਿੱਧਾ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੰਘ ਗਏ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਾਂਗ , ਬੰਦਾ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਵੀ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ...

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਖੇਤ ਗੇੜਾ ਮਾਰਨ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬੁਹਾ ਖੜਕਿਆ ਯਤਨਵੀਰ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਬਾਪੂ ਆਇਆ ਹੋਣਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਬੁਹਾ ਹੋਰ ਖੜਕਿਆ...ਉਹ ਸਬਜ਼ੀ ਕੱਟ ਰਹੀ ਸੀ... ਸਬਜ਼ੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬੁਹੇ ਕੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਹੀ ਆਖਣ ਲੱਗੀ...

ਬੇ ਭਾਈ ਕਿਹੜਾ ਏ... ਤੂੰ,

ਕਿਉਂ ਬੁੱਢੀ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਜਾਣਾ ਏ...,

ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬੁਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਘੁੱਟ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ , ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਨਾਲ ਮੁੰਡਾ ਕੈਣ ਸੀ , ਉਸ ਦੀ ਸਿਆਣ ਨਾ ਆਈ, ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਦੇਓਰ , ਜੇਠ ਸੀ, ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਹੁਣ ਤੀਕ ਉਸਨੇ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਪੰਦਰਾਂ- ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਉਸ ਦਾ ਬਲਾਈ ਮਨ ਭਰਿਆ, ਅਗਾਂਹ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਉਹ ਬੈਠ ਗਈਆਂ , ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਚਾਚੀ ਉਸ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਕੱਚੀ ਲੱਸੀ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਸੋਹਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਖੈਰ ਸੁਖ ਪੁੱਛੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਵੀ ਹਾਂ ਵਧੀਆ ਨੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦਾ ਚਹਿਰਾ ਫਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੋਈ ਗੱਲ ਲੁਕਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਕਿ ਭਲਾਂ ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਕੈਣ ਹੈ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ।

ਐਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਬਾਪੂ ਵੀ ਖੇਤੋਂ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਕੁੜੀ ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ, ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਧੀ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਭਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਕੁੜੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਹੁਬੱਕੀਆਂ ਹੁਬੱਕੀਆਂ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਤਾਂ ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਹੋਏ ਪਏ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰ ਰੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸਿਆਣ ਨਾ ਆਈ ਵੀ ਇਹ ਕੈਣ ਆ, ਉਹ ਇਹ ਸੋਚ ਰੋਟੀ ਖਾ ਜਾ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਚੱਲ ਸਵੇਰ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੇ, ਉਂ ਵੀ ਅੱਜ ਉਸਦਾ ਮਨ ਕਾਫੀ ਉਦਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਗੁੱਡੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਿਆ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਸਾਂਭ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਉਹ ਬੂਹੇ ਕੋਲ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਯਤਨਵੀਰ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬਿਸਤਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ... ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਇੱਕਠੀਆਂ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਗਈਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਏਧਰ ਓਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਫੇਰ ਅਚਾਨਕ ਕੁੜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕੇ ਮਾਂ ਯਤਨਵੀਰ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਉਦੋਂ ਦਾ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਆ...(ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਨੇ) ਮਾਂ ਦੇ ਤਪ ਤਪ ਕਰਕੇ ਹੰਝੂ ਬਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ... ਫੇਰ ਉਸਦੀ ਚਾਚੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲ ਆ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਤਨਵੀਰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹਿੰਗ ਫਟਕੜੀ ਲਾਈ ਪਰ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਨੌਹ ਥੋਂ ਲੱਭਿਆ... ਹੁਣ ਤਾਂ ਧੀਏ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ.. ਵੀਰ ਕੈਰ ਕੋਲੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਰ ਸਭ ਸੱਚ ਦੱਸ ਹੀ ਦਿੱਤਾ....

ਉਸਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੁੰਡਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ :--

ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੁੱਟਦੇ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਗੰਦੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦੇ, ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਦੀ , ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਲੰਘਾਏ, ਮੈਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਅੱਖ ਚੁੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਵੀ ਹਾਂ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂ , ਫੇਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਯਤਨਵੀਰ ਨੂੰ ਲਿਖੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਪੂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ , ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਵਾਂਗੇ, ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਮੰਨੀ ਫੇਰ ਬਾਪੂ ਨੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਕੱਢ ਹੀ ਲੈਣਾ ਏ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਚੁੱਕੀ ਆਂ, ਜੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਸੀ , ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ, ਮੈਂ ਯਤਨਵੀਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਲਿਖ ਭੇਜ ਰਹੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਖੀਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਯਤਨਵੀਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਮਰਦੀ ਨੂੰ ਇੱਕਲੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨਹੀਂ ਮਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ , ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬੀਕਾਨੇਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਲੈਣ ਆਵਾਂਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਇੱਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ, ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਏਹੀ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ

ਪਿੰਡ ਚਲੇ ਆਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਮੇਰੇ ਸੋਹਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਬੰਦੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ , ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮਿਲਾਂ , ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮੌਤ ਮਾਰਨ ਜੋ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੋਚੇ ਵੀ ਨਾ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵੈਰਾਨ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਜੋ ਏਥੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਦੋ - ਦੋ ਸਾਲ ਘਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾ ਦੇਣ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਹ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਭਾਈ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਲਈ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ, ਤੇ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਭਾਈ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ, ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਵਰ ਨਹੀਂ ਚੁਣ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਹਿਨੇ ਸਹਿਣ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਨੇ , ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰ ਟੋਹਲਦੀਆਂ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੱਖਾਂ ਮੇਹਿਨੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਅਪਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਅੱਧੇ ਚਾਅ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਪੱਥਰ ਆਖ ਕੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਆਖ ਭੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਏ..., ਅਸੀਂ ਅੱਧੀਆਂ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਾਂ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਜਦੋਂ ਦਿਲ ਦਾ ਦਰਦ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨਾਲ ਫਾਹਾ ਲੈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧੂਈ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੰਨੀਆਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹੀ ਆਖਣਾ ਏ , ਕਿ ਰੱਬ ਯਤਨਵੀਰ ਵਰਗਾ ਭਾਈ ਹਰ ਇਕ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਝੇ

ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਏ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਯਤਨਵੀਰ ਨਾਲ ਘਰ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਂ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਨੂੰ ਬਾਪੂ ਦੀ ਉਹ ਵਾਲੀ ਲੁੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੀ ਚੁੱਬਦੀ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਬਾਪ ਨੂੰ ਬਾਪ ਆਖਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਲਾਤ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦੇ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਯਤਨਵੀਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਤੇ ਉਹ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਲਈ
ਮਨਾਇਆ, ਉਹ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ, ਕਿ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋ ਉਹ ਬਦਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨਾ, ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆ
...

ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰੇ
ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਆਪਣਾ ਯਤਨਵੀਰ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ
ਭੱਜ ਕੇ ਉੱਠੀ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਗਈ, ਤੇ ਬੱਤੀ ਜਗਾਈ, ਯਤਨਵੀਰ ਉਥੇ
ਨਹੀਂ ਸੀ, ਰਾਤ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਸੀ, ਬੂਹੇ ਦਾ
ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਿਆ, ਇਉਂ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬੂਹੇ ਨੂੰ ਖੋਲ ਕੇ ਕੋਈ ਲੰਘਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ
ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣੇ ਬੂਹੇ ਕੋਲ ਗਏ ਤਾਂ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਕੁੰਡਾ ਹਿਲ ਰਿਹਾ
ਸੀ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕਿ ਵੇਖਿਆ, ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਜਿਹੇ ਕੱਦ ਦਾ ਕੰਬਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ
ਮਾਰੀ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪੁੱਟਦਾ, ਜਵਾਨ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਗੁੱਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ
ਸੀ, ਵੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਈ, ਵੀਰੇ, ... ਯਤਨਵੀਰ, ... ਯਤਨਵੀਰ
ਵੀਰੇ... ਪਿਛੇ ਹੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ... ਯਤਨਵੀਰ ਪੁੱਤ... ਵੇ ਯਤਨ ਵੀਰ ... ਵੇ ਯਤਨ
ਸਿਆਂ.... ਪਰ ਉਹ ਜਵਾਨ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਆਇਆ... ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੇ ਮੂੰਹ
ਘੁਮਾ ਕਿ ਵੇਖਿਆ... ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਯਤਨਵੀਰ ਸੀ .. ??, ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ.... ???

ਭਾਗ : ਅਖੀਰਲਾ

ਬੱਦਲਾਂ ਨੇ ਛੁਪਾ ਲਿਆ, ਇੱਕ ਚੰਨ ਦਾ ਟੁੱਕੜਾ ਸੀ
 ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਫਰੋਲਿਆ ਜੇ, ਉਹ ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਦੁੱਖੜਾ ਸੀ
 ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਜੇ ਉਹਦੇ ਛਾਲੇ, ਉਹ ਸੂਲਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਫੁੱਟਦੇ ਨਹੀਂ
 ਐਨੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਚੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਹੁਣ ਤੋੜਿਆ ਵੀ ਉਹ ਟੁੱਟਦੇ ਨਹੀਂ
 ਕਿਉਂ ਹੰਝੂ ਬਣਕੇ ਕਦੇ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ, ਹੈ ਇਹ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ
 ਉਹ ਕੋਈ ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹਕੀਕਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਖੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ
 ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਬਣਕੇ ਉੱਡੇਗਾ, ਅਖੀਰ ਜੇ ਵੀ ਦਿੱਬਿਆ ਹੈ
 ਕੀ ਹੈ ਕੋਈ ਐਸਾ ਟੀਕਾਣਾ , ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾ ਲੱਭਿਆ ਹੈ
 ਬੋਲ ਸੁਣੇ ਨੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਐਲਾਦਾਂ ਤੋਂ, ਜੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ
 ਹਾਲੇ ਸੁਖ ਦੀ ਉਮਰ ਨਿਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਜਾਣੇ ਜਿੱਥੇ ਤੂੰ ਪਾਕੇ ਰੱਖੇ ਪਰਦੇ ਨੇ

ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਕਾਲੇ ਗੜਕਦੇ ਬੱਦਲ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਲ ਜਿਹਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ
 ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਜਾਂ ਉਸ ਜੰਡ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਤਾਇਆ
 ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ , ਜਦੋਂ ਲੱਗਾ ਬੱਦਲ ਹੁਣ
 ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੱਠਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਪੈਂਦੀ ਭੂਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ
 ਤੁਰ ਪਿਆ, ਪੋਹ ਦੀ ਰਾਤ ਵਾਂਗੂੰ ਪਾਰਾ ਚਾੜ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇਜ਼ ਵਗਦੀ ਹੋਈ ਵਾ, ਮੈਂ
 ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਘਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ
 ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿ ਏਥੇ ਕਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਇੱਕ
 ਅੱਧ ਟੁੱਟੀ ਛੱਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜਾ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਕੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਲਿੱਪੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਏਥੇ ਹਵਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ
 ਰਹੀ, ਭਾਵ ਵਧੀਆ ਨਿੱਘ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਛੱਤ ਵਿੱਚੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੋਂ

ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਤੁਪਕ ਰਹੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਥੇ ਬੈਠਾ , ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਲੱਗਿਆ ਕਦ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ

ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤੇ ਮੈਂ ਬਾਹਿਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੌਸਮ ਬਿਲਕੁਲ
ਸਾਫ਼ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਤਰੇਤਾਜੀ ਹਵਾ ਵੱਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਵੀ
ਦੂਰ ਤੀਕ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿੱਖ ਰਿਹਾ , ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੈਰਾਨ ਜਿਹੇ ਇਲਾਕੇ
ਵਿਚ ਸੁੰਨੀ ਜਿਹੀ ਥੋਂਹ ਸੀ, ਮੈਂ ਘਰ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇੱਕ
ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਕਾਰ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿ ਆਦਮੀ
ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੇ ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਿਆਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ , ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ
ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਸਕਾ ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ
ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤਾਂ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਟੋਆ ਪੁੱਟਿਆ ਤੇ ਇਸ ਕੰਕਾਰ
ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਨ ਕਰ ਅਗਾਂਹ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੇ
ਇੱਕ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਪਹਾੜ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੂਫ਼ਾਨ ਨਾਲ ਇਸ ਹਾਲਤ
ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਟੋਏ ਉੱਪਰ ਰਾਤੀਂ ਹੋਈ
ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਪਾਣੀ ਖੜਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਰੱਜ ਕਿ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ
ਜਿੰਨਾਂ ਕੂ ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਖ਼ਾਲੀ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚ ਭਰ ਲਿਆ, ਸਿਆਣਿਆਂ
ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਏ, ਕਿ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਓਨਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੰਨਾਂ
ਪਿਆਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਦਾ, ਬਾਕੀ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਿਉਂਦੇ
ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਏ, ਨਹੀਂ ਮੌਤ ਪੱਕੀ ਸਮਝੋਂ.....

ਮੈਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੀ, ਏਸ
ਵਕਤ ਲਗਭਗ ਉਂਝ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸਿੱਖਰ ਦੁਪਹਿਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਥੱਕ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪੌਣੇ ਕੂ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ, ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਇਹ ਵੇਖ ਜਾਨ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਦਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਜਵਾਨ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਖਾਣ ਲਈ ਮੰਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਵਾਂਗ ਸਮਝ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ, ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕਿ ਬੜਾ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਸਾਰ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘਰ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ, ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਨੇ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੂਰ ਲੰਘ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਘਰ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਜੇ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਏਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਏਥੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਕੂ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਏਥੇ ਘਰ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਐਲਾਦ ਸੀ, ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤੀਂ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕਿ ਵੇਖਿਆ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਪਾਣੀ ਉੱਤਰ ਆਇਆ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁੱਖ ਵੇਖ ਚੁੱਕਿਆ ਸਾਂ, ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਮੈਂ ਜਿੰਨੀਂ ਦੇਰ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੁੱਕੇ ਜਿਹੇ ਰੁੱਖ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਮੁੜ ਉਹੀ ਗੱਲ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿੱਖਣ ਲੱਗਾ, ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਚੱਲਾਂ ਜਾਂਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਮੁੜ ਵਾਪਿਸ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਵਾਪਿਸ ਉਹੀ ਜੰਡ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸ ਥੱਲੇ ਹੁਣ ਵੀ ਤਾਇਆ ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਮੇਰੀ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ

ਪਿੰਡ ਉੱਪੜ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਏ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹੇ ਸੀ ,
ਹੁਣ ਤਾਇਆ ਵੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗੁਣਗੁਣਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅੱਗੇ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ,
ਕਿ ਗੱਲ ਪੁੱਤ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ
ਬੋਲੇ, ਘਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੜਕਾਇਆ, ਬੂਹਾ ਨਾ
ਖੁੱਲਿਆ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਖੜਕਾਇਆ, ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਵੀਰ ਕੋਰ ਨੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਮੈਨੂੰ
ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ, ਤੇ ਉਹ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹਾਕ ਮਾਰਨ
ਲੱਗੀ, ਵੇਖ ਬੇਬੇ ਕੌਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਬੇਬੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਗੱਲਵਕੜੀ ਪਾ ਲਈ,
ਬੇਬੇ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ ਰੱਖੀ....

ਮੈਂ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਕੂ
ਸਨ, ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਿਵਾਰ ਤਾਂ ਅਧੂਰਾ ਸੀ, ਪਰ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ
ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ, ਚੱਲੇ ਹੁਣ ਜੋ ਵੀ ਹੋਇਆ, ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਇੱਕ ਨਵੀਂ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਹੋਇਆ ਇਉਂ ਮੇਰੀ ਚਾਚੀ ਅਚਨਚੇਤ
ਹੀ ਬਿਮਾਰ ਹੋਈ ਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ ਚਲ ਵਸੀ, ਹੁਣ ਦੂਸਰੀ ਚਾਚੀ ਕੋਲੋਂ ਵੀ
ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਬੇਬੇ ਦੇ ਵੀ ਗਿੱਟੇ ਗੋਡੇ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੱਜੇ
ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਘਰ ਚਲਾਈ , ਬੇਬੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ
ਦੱਸਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ , ਮੈਂ ਕੁਆਰਾ ਹੀ
ਚੰਗਾ ਹਾਂ, ਵੈਸੇ ਹੀ ਬਾਪੂ ਕੋਲੋਂ ਚਾਚੇ ਹੋਰਿਆਂ ਦੇ ਚੱਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਹੀ, ਅਜੇ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਵੀਰ
ਕੋਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਕੇ ਹਟੇ ਸੀ, ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਜ਼
ਸੀ, ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬੰਦੇ
ਵਧੀਆ ਮਿਲ ਗਏ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਭੈਣ ਵੀ ਮੰਨ
ਗਈ ਸੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਮੈਂ ਕਰਜ਼ੇ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰਦਾ ਸੀ,

ਪਰ ਪੈਲੀਦਾਰ ਬੰਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਕਰਜ਼ਾ, ਕਿਸੇ ਸੰਦ ਵਾਂਗੂੰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਖੀਰ ਅੱਕ ਚੱਬਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ.....

ਅਖੀਰ ਬੇਬੇ ਨਾ ਮੰਨੀ, ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਰ ਸਾਰਾ ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਲੱਥ ਦਿੱਤਾ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਜਦ ਰਾਤ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਲਾਉਣ ਮੈਂ ਇੱਕਲਾ ਚੱਲਾ ਜਾਣਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਵੱਟ ਤੇ ਬੈਠਾ ਬੈਠਾ ਮੈਂ, ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖਦਾਂ ਹਾਂ, ਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਆਖਦਾਂ ਹਾਂ, ਵਾਹ ਉਏ ਯਤਨ ਸਿਆਂ ਕਿੱਥੋਂ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸੀ ਲੇਖ ਤੇਰੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਜਾ ਕਿੱਥੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਫੇਰ ਉੱਠ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗੁਣਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗਦਾ :-

ਨੀਂ ਓਸ ਟਿੱਬੇ ਦਾ ਮੈਂ ਸਾਂਭ ਰੱਖ ਲਿਆ ਰੇਤਾ ਨੀਂ
ਜਿੱਥੇ ਮਿਲੇ ਸੀ ਆਪਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੇ....
ਜਦ ਵੇਖਾਂ ਨੀਂ ਮੈਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ, ਵੱਲ ਅਸਮਾਨਾਂ ਦੇ
ਤੇਰਾ ਇਹ ਨਾਮ ਵਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਰੇ

ਫੇਰ ਪੁੱਤ ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਜਿਹਾ ਆਇਆ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ, ਕਿੰਨੇ ਮਾਸੂਮਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਘਰ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ, ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਜ਼ਲੀਲ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੁੱਤਰ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੀ ਸਨ, ਪੁੱਤਰ ਮੈਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਨੂੰ, ਲੱਗਭਗ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਦ ਪਿੰਡ ਗਈ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਸਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਖੂਨ ਦੇ ਛਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ

ਘਰ ਗਈ ਤਾਂ, ਵੇਖਿਆ ਘਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਰਾਖ ਹੋ ਕੇ ਸਵਾਹ ਦੇ ਢੇਰੀ ਵਿਚ
 ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਕਾਰ ਪਿਆ
 ਸੀ, ਮੇਰੀ ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਭੁੱਬ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਉਹ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦਾ ਕੰਕਾਰ ਸੀ,
 ਪੁੱਤਰ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਯਤਨਵੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਰਾਖ ਨਾ ਲੱਭਿਆ,
 ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੱਚ ਗਿਆ ਜਾਂ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿੰਡੋਂ
 ਵਾਪਿਸ ਮੁੜਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਮੇਰੀ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਗਈ, ਮੈਂ ਖੇਤ ਜਾ
 ਵੇਖਿਆ ਪੁੱਤਰ ਉੱਥੇ ਯਤਨਵੀਰ ਦੇ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ, ਪੁੱਤ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਨਾ
 ਤੇ ਦਿਨ ਦਾ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਸੂਰਜ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖੌਫ
 ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਸੂਰਜ ਉੱਗਣ ਦਾ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੁੱਤਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਾਂ,
 ਪਰ ਇੱਕ ਐਰਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਪੇਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,
 ਬਸ ਪੁੱਤਰਾਂ ਇਹ ਤੇਉੜੀਆ ਹੋਰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕੁਝ ਨਾ ਬਿਆਨਣ ਬਸ ਇਸ ਬੁੱਢੜੀ
 ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਚਿਹਰੇ ਉੱਪਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਦੀਆਂ ਨੇ, ਪੁੱਤਰਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ
 ਪੁੱਤਰ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਅੱਜ ਤੀਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ
 ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਫਰੋਲਿਆ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੁੱਤਰਾ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੱਕ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ
 ਭੁੱਲ ਜਾਣ, ਪਰ ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦਾ ਭਾਰ ਲੱਥਿਆ ਆ, ਉਹ
 ਮੈਂ ਮਾਰਨ ਤੀਕ ਯਾਦ ਰੱਖਾਂਗੀ, ਸੱਚ ਜਾਣੀਂ ਪੁੱਤਰਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਭਰਾ
 ਯਤਨਵੀਰ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਏਂ, ਇਹ ਆਖ ਬੇਬੇ ਦੀ ਅੱਖ ਮੁੜ ਤੋਂ ਭਰ ਆਈ,
 ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੋਲਣ ਲਈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆ ਨਾ
 ਗਿਆ, ਮੈਂ ਬੇਬੇ ਦੀ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝਦੀ ਪੂੰਝਦੀ ਦੀ ਅੱਧੀਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਚੁੰਨੀ ਵੱਲ ਵੇਖ
 ਰਿਹਾਂ ਸਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਜੇ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।
 ਰਾਣੀ ਤੱਤ ਉਹ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਬੇਬੇ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖ ਲਵੋ, ਹੋ
 ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਆਵਾਂਗਾ, ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਤੁਹਾਨੂੰ
 ਮਿਲਣ ਆਵਾਂਗਾ, ਬੇਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਜਿਹੀ ਰੌਣਕ ਆ ਗਈ ਸੀ।
 ਮੈਂ ਆਖਰੀ ਪੰਨੇ ਉਪਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਬੇਬੇ ਨੇ

ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਆ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੀਟ ਉੱਪਰੋਂ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹਾਂ ਬੇਬੇ ..ਮੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ.. ਕਹਿੰਦੀ ਪੁੱਤ ਜਮਾਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਵੀ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਏ, ਮੈਂ ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਗਾਏ ਤੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਆਕਾਲ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਬੱਸ ਰੁੱਕਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਬੱਸ ਚੋਂ ਉੱਤਰ ਗਿਆ, ਬੇਬੇ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੀ ਸੀ। ਬਸ ਚੱਲੀ ਗਈ, ਮੈਂ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਬਸ ਨੂੰ ਏਵੇਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾਂ ਸਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਸ ਚ ਬੈਠਾ , ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਤਰ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂ, ਤੇ ਬਸ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੋਵੇ.....

ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਵਾਰੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਕਸਰ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾਂ ਹਾਂ, ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾਂ, ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਦਾਦਾ ਦਾਦੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅਣਜਾਣ ਇਨਸਾਨ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੋਸਤ ਮੰਨ ਆਪਣੀਆਂ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਅਣਜਾਣ ਹੀ ਹੋਣ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਪਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਜੇ, ਮੇਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀਆ ਬਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮੀਂਹ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਮੀਂਹ ਬਣ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਅਕਸਰ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ :--

ਉਹ ਲੋਕ ਲਿਖਦੇ ਨੇ
ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਨੇ
ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਏ
ਮੈਂ ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਲਿਖਦਾਂ ਹਾਂ

ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਆ, ਮੈਂ ਉਸ ਬੇਬੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ, ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ
ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਕਿ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਅੱਠ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਮੈਂ
ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸੁਣਾਈ, ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਬੇ ਨੇ
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਕਰੀ ਸੀ, ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ
ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀਂ ਹੋਈ, ਇੱਕ ਬੇਬੇ ਦੇ ਟਰੰਕ ਵਿਚਲੀ ਕਿਤਾਬ
ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਫੜਾਈ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੱਪੜਾ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਹ ਉਹੀ ਕਿਤਾਬ ਸੀ,
ਜੋ ਮੈਂ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਉਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੰਨੇ ਉੱਪਰ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਉਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਇਦ ਤੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਮੈਂ
ਯਤਨਵੀਰ ਦੀ ਭੈਣ ਵੀਰ ਕੌਰ ਹਾਂ, ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਵੀਰ ਕੌਰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸੀ, ਮੇਰੇ
ਬੇਬੇ ਤੇ ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਜੀ

 ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰਾਏਪੁਰ

ਨੋਟ : ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਭਾਗ
ਪੜਨ ਲਈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਇਹਨਾਂ ਨੰਬਰਾਂ

ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਜਾਂ ਵਾੱਸਟਆੱਪ ਮੈਸਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ (8699633924)

Read more like this at
www.punjabilibrary.com